

historii. Zawsze jednak obowiązującym, koniecznym i niezbędnym punktem odniesienia jest to, że Kościołem kieruje Bóg. Z tego względu wszyscy powinni wystrzegać się subiektywizmu i kategoryzowania osobistych upodobań, które przeszkadzają nie tylko w prawdziwej jedności, ale też w prawdziwym celebrowaniu *Opus Dei*.

O. Kazimierz Lubowicki OMI

ROMAN ROGOWSKI, *Chrystus we mnie – ja w Chrystusie. Św. Pawła mistyka na co dzień*, Palabra, Warszawa 2008, ss. 140

DOI: 10.34839/wpt.2009.17.2.274-275

Ks. prof. Roman E. Rogowski porusza w tej książce problematykę mistyki chrześcijańskiej. Ukazuje człowieka jako istotę tęskniącą – świadomie czy nie – za Bogiem, ukazuje chrześcijanina jako osobę mistyczną, powołaną do pogłębienia doświadczenia mistycznego. Za Karlem Rahnerem autor wyjaśnia, że „mistyka jest doświadczeniem wiary, czyli doświadczeniem milczącego Boga”, oraz że „chrześcijanin jutra będzie mistykiem – albo go nie będzie wcale”. Duchowość mistyczną wyznacza przez trzy parametry: „zawsze” (*pantote*), „wszędzie” (*pantachē*) i „cały człowiek” (*pas anthrōpos*). Książd profesor na podstawie listów św. Pawła ukazuje Chrystusa, który staje się człowiekiem, przychodzi do człowieka i w którym człowiek odnajduje siebie. Rozmyślenia te są skierowane do chrześcijan, wzbogacone myślami ojców Kościoła, tradycją chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu, poglądami współczesnych teologów, ludzi szukających Boga, praktykujących życie z Chrystusem i w Chrystusie, jak również tych, którzy wątpią w Niego, którzy nie wierzą. Książd profesor w opisach przedstawiających „życie w Chrystusie” występuje jako znawca tego życia, który pogłębia swoją relację z Bogiem, a również jako obserwator nawiązania relacji człowieka z Bogiem, dostrzegający skutki tej relacji, a mianowicie „życie w Chrystusie”.

„Czyż nie wiecie, żeście świątynią Boga i że Duch Boży mieszka w was?” (1 Kor 3,16), „Czyż nie wiecie, że ciało wasze jest świątynią Ducha Świętego, który w was jest?” (1 Kor 6,19). Duch Święty zamieszkuje nie tylko w duszy człowieka, ale także w jego ciele. Autor dostrzega Jego obecność we wszechświecie i zwraca się do czytelników słowami Teofasa, mnicha z Athos: „Abyście zawsze, patrząc na ten świat oczyma wiary, widzieli unoszącego się nad nim Świętego Ducha, który przenika całe stworzenie, ale najlepiej się czuje w waszych sercach”. Duch przychodzi z pomocą naszej słabości, gdy nie umiemy się modlić, Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami, dzięki Duchowi Świętemu miłość i nadzieja sprawiają, że jako dziecko Boga „ja jestem w Chrystusie, a Chrystus we mnie”.

Autor przedstawia mistykę Chrystusowej obecności i przestrzeni. Za Mikołajem Kabasilasem, mistykiem bizantyjskim, zaznacza, że Chrystus jest życiem tych, którzy się z Nim jednoczą i którzy rodzą się, kiedy Chrystus się rodzi, i wkraczą w to życie. Chrześcijanin jako król i kapłan ma świadomość tej wielkiej godności: „Żyje we mnie Chrystus (*en emoi Christos*)” (Ga 2,20). Autor przypomina fundamentalne słowa Nauczyciela, pełne nadziei i obietnicy wzajemnej obecności: „Wy we mnie, a Ja w was (*hymeis en emoi kagō en hymin*)” (J 14,20), które rzucają światło na dzieło stworzenia i odkupienia. Podkreśla przy tym słusność słów Mikołaja Bierdiajewa, że „najgłębszą tajemnicą ludzkości są narodziny Boga w człowieku, a najgłębszą tajemnicą boskości są narodziny człowieka w Bogu”. Autor porusza praktyczne pytania dotyczące nowego narodzenia i podaje wskazówki dla kroczenia drogą życia, są to mianowicie: wiara

(Kol 2,6-7.12; Ga 5,6), chrzest (Rz 6,5; Ga 3,27), Eucharystia (1 Kor 10,16). Wychodząc z Pawłowego „dla mnie życie to Chrystus” (Flp 1,21), zachęca do realizowania słów M. Kabasilasa: „Naśladować Chrystusa i żyć według Chrystusa to żyć w Chrystusie”. Żeby doświadczyć w życiu chrystofanii kosmicznej, by doświadczyć, czym jest mistyczne doznanie „w Chrystusie”, trzeba przejrzeć, trzeba mieć oczy nie tylko otwarte, ale patrzące i widzące, czyli „oczy serca” (Ef 1,18), które pozwalają doświadczyć Obecnego i sprawić, że uczeń Pański z radością wyznaje: „To jest Pan!” (J 21,7). Autor przypomina nauczanie Jana Pawła II: „Kościół, głosząc Jezusa z Nazaretu, prawdziwego Boga i doskonałego człowieka, otwiera przed każdą ludzką istotą perspektywę przeobóstwienia, a tym samym bycia bardziej człowiekiem” (*Incarnationis mysterium*, 2). Misterium przeobóstwienia przedstawia z jednej strony jako fakt zbawczy (Rz 14,7-8), a z drugiej jako proces zbawczy (2 Kor 4,16).

Poruszając problematykę cielesnego wymiaru duchowości, ksiądz profesor przypomina pouczenie św. Atanazego: „Zbawiciel istotnie stał się człowiekiem i stąd płynnie zbawienie całego człowieka – zbawienie całego człowieka z ciałem i duszą”, i poleca chrześcijanom uświadomienie sobie prostej prawdy: „Bóg nie ma innych rąk niż moje. Dłoń Boga potrzebuje ludzkich palców!”. Każdy ruch ciała, każde doznanie cielesne powinno być włączone w wielką liturgię codzienności. Autor przedstawia problem współcierpienia z Chrystusem. Cierpiąc z Chrystusem i w Chrystusie, chrześcijanin przyczynia się do dobra wspólnoty, do jej budowania, do jej skutecznego działania w zbawieniu świata. Słowami homilii na Święto Paschy św. Grzegorza z Nazjanzu wyjaśnia znaczenie cierpienia: „Chrystus umiera we mnie i we mnie zmartwychwstaje – ja umieram w Chrystusie i w Nim zmartwychwstaję”.

Modlitwa integralna obejmuje całe życie człowieka, dlatego autor zwraca uwagę na somatyczne ujęcie pobożności chrześcijańskiej, rozważając kilka form modlitwy: „modlitwę wszystkich rzeczy”, modlitwę imieniem Jezus, czytanie słowa, modlitwę ikonami, pielgrzymów, kosmiczną. Zwraca uwagę również na postawę wiary, która składa się z trzech elementów: wiary, ufnej nadziei i posłuszeństwa Bogu – wiary działającej przez miłość. Dzięki wierze, która jest miłością, rozpoczyna się cudowna mistyka na co dzień: „Chrystus we mnie, ja w Chrystusie”.

S. Natalia Marko

MARIAN SENTEK, *Działalność pastoralna kardynała Klemensa Augusta von Galena, ordynariusza diecezji Münster w latach 1933-1946*, Wrocław 2008, ss. 336

Marian Sentek w swojej pracy zajął się działalnością wybitnego niemieckiego hierarchy, księcia dr. Klemensa Augusta von Galena, ordynariusza diecezji Münster. Krdynał został beatyfikowany w Rzymie 9 października 2005 roku, za rządów obecnego papieża Benedykta XVI, który był przez pewien czas profesorem na Wydziale Teologicznym w Münster.

Pracę tę autor oparł na bogatych materiałach źródłowych, znajdujących się głównie w Archiwum Diecezjalnym w Münster oraz w Archiwum Oficjalatu w Vechta. Ponadto wykorzystał w niej jego listy pasterskie, kazania i homilie, które ukazały się drukiem w 1996 roku, staraniem dyrektora Archiwum Diecezjalnego w Münster, prof. dr. Petera Löfflera, w pracy pt. *Bischof Clemens August Graf von Galen. Akten, Briefe und Predi-*